
Biblioteka „SAVREMENA PROZA” 154

Bernhard Šlink

ŽENA NA STEPENICAMA

Naslov originala:
Bernhard Schlink
Die Frau auf der Treppe
Copyright© 2014 by Diogenes Verlag AG Zürich
All rights reserved
Copyright za srpski jezik © Izdavačka kuća Plato, 2015.

Urednik
Nataša Anđelković

BERNHARD ŠLINK

ŽENA NA
STEPENICAMA

S nemačkog prevela
Spomenka Krajčević

BEOGRAD
2014

PRVI DEO

Možda ćete jednog dana videti tu sliku. Nestala, pa se posle dugo vremena iznenada pojavila – svi muzeji želeće da je izlože. Karl Švind je u međuvremenu postao najpoznatiji i najskuplji slikar na svetu. Za svoj sedamdeseti rođendan bio je u svim novinama i na svim kanalima. Morao sam, doduše, dobro da zagledam da bih u starom čoveku prepoznao onog mladog.

Sliku sam odmah prepoznao. Čim sam kročio u poslednju salu Umetničke galerije i ugledao je na zidu, dotakla me je isto kao i kad sam je, ušavši u salon kuće Gundlah, prvi put video.

Žena silazi niz stepenice. Njena desna noga spuštена je na donji stepenik, leva je još na gornjem, ali već spremna da se od njega odvoji. Žena je naga, beloputa, plava, i njene stidne dlačice su plave, a kako joj je glava osvetljena, kosa joj blista. Istaknuta sivo-zelenom pozadinom u kojoj se naziru stepenište i zidovi, stupa, tako naga, beloputa i plava, ka posmatraču lako kao da lebdi. A ipak, duge noge, zaobljeni bokovi i čvrste grudi daju joj čulnu težinu.

Polako sam prišao slici. Bio sam zbunjen, kao i prvi put. Tada me je zbunilo to što je sa slike ka meni naga koračala žena koja je prethodnog dana sedela u mojoj kancelariji u farmerkama, majici i jakni. Sada sam bio zbunjen jer me je slika podsetila na ono u šta sam se tada upustio a što sam ubrzo potisnuo iz sećanja.

Žena na stepenicama pisalo je na pločici pored slike, kao i to da je slika u privatnom vlasništvu. Pronašao sam kustosa i upitao ga ko je galeriji ustupio sliku. Odvratio je da ne sme da mi kaže ime. Poznavao sam ženu na slici i vlasnika slike, rekao sam, i predviđam da će biti sukoba oko toga čija je slika zapravo. Kustos se namrštio, ali je ostao pri tome da ime ne sme da otkrije.

Rezervisao sam povratak u Frankfurt za četvrtak posle podne. Pregovori u Sidneju okonačni su, istina, već u sredu pre podne, pa sam let mogao da pomerim i za sredu posle podne, ali sam želeo da ostatak dana provedem u Botaničkoj bašti.

Planirao sam da tamo ručam, posle podne ležim na travi, a uveče odem u operu i slušam *Karmen*. Volim sidnejsku Botaničku baštu koja se na severu graniči s katedralom a na jugu sa zgradom Opere. U bašti, sa čijih se brežuljaka pruža pogled na zaliv, nalaze se Umetnička galerija i Konzervatorijum, palmerija, ružičnjak, zasadi sa začinskim biljkama, ribnjaci, senici, skulpture i mnoštvo travnjaka sa velikim starim stablima, po njoj se šetaju bake i deke sa unucima, usamljene žene i muškarci sa psima, grupe koje su došle da tu piknikuju, na klupama sede ljubavni parovi i ljudi s knjigom u ruci, leže spavači. U lođi restorana smeštenog usred bašte vreme je stalo: starinski metalni stubovi, starinska ograda preko koje se pruža pogled na krošnje sa kojih vise slepi miševi, i na fontanu oko koje se okupljaju ptice šarenog perja i dugih, povijenih kljunova.

Naručio sam jelo i pozvao telefonom svog kolegu. On je pripremio pregovore s australijske strane, a ja sa nemačke. Bili smo i partneri i neprijatelji, što je uobičajno za spajanja firmi. Bili smo, međutim, i vršnjaci, obojica seniori posled-

njih velikih kancelarija koje još nisu preuzeli Amerikanci ili Englezi, obojica udovci, i gajili smo simpatije jedan prema drugom. Pitao sam ga za detektivsku agenciju čije je usluge koristila njegova kancelarija, i on mi je rekao njeno ime.

„Neki problem? Treba da pomognemo?“

„Ma ne, nešto što me odavno kopka i što bih da saznam.“

Pozvao sam detektivsku agenciju. Čije je vlasništvo slika Karla Švinda izložena u Umetničkoj galeriji Novog Južnog Velsa, pitao sam, odnosno da li pripada Ireni Gundlah, ili Ireni koja se ranije prezivala Gundlah, i da li u Australiji živi žena s tim imenom. Šef agencije je rekao da se nada da će kroz nekoliko dana moći da mi odgovori. Ponudio sam dodatak honoraru kako bih odgovor dobio već sledećeg jutra. Na to se nasmejao. Ili će danas uspeti da u Umetničkoj galeriji dođe do informacije, ili će stvar potrajati nekoliko dana, dodatak honoraru to ne može da promeni. Javiće se čim nešto sazna.

Onda je stigao ručak, uz koji sam naručio flašu vina; nisam nameravo da je popijem celu, ali sam je ipak ispraznio. Slepimiševi bi povremeno živnuli, svi odjednom, odlepili bi se od krošnji i šumno obleteli oko stabala, pa bi se opet zakačili za grane i obavili se svojim krilima. Ponekad bi neka od šarenih ptica kod fontane kriknula. Ponekad bi pak viknulo dete ili zalajao pas ili bi razgovor grupe Japanaca doplovio do mene poput cvrkuta jata ptica. Na mahove se, opet, čulo samo zrikanje zrikavaca.

Posle ručka legao sam na travnatu padinu podno Konzervatorijuma. Nije me u tome sprečila pomisao da ću izgužvati i možda isflekati odelo, što bi me ranije ispunilo strahom i uzdržalo. Postalo mi je svejedno i to šta me u Nemačkoj čeka. Nije bilo ničega bez čega nisam mogao, niti bilo čega što nije moglo bez mene. U svemu što je predstojalo bio sam zamenljiv. Nezamenljiv sam bio samo u onome što je ostalo iza mene.

Ja zapravo nisam želeo da postanem advokat, nego sudija. Imao sam odgovarajuće ocene, znao sam da su sudije potrebne, bio sam spreman da se selim idući za poslom, te sam razgovor o mom zapošljavanju, koji je trebalo da obavim u Ministarstvu pravosuđa, smatrao formalnošću. Razgovor je održan jednog poslepodneva.

Referent za kadrovska pitanja bio je stari gospodin dobroćudnih očiju. „Maturirali ste sa sedamnaest godina, sa dvadeset jednom diplomirali, a sa dvadeset i tri položili državni ispit”, rekao mi je. „Nisam dosad imao tako mladog kandidata, a retko imam i nekog tako dobrog.”

Bio sam ponosan na svoje ocene i na svoju mladost, ali sam hteo da delujem skromno. „Pošao sam ranije u školu, a pomeranje početka školske godine – jednom sa proleća na jesen, a drugi put sa jeseni na proleće – uštedelo mi je dva polugođa.”

Klimnuo je glavom. „Dva poklonjena polugođa. A onda još jedno, jer posle diplomiranja niste morali da čekate, već ste odmah postali pripravnik. Nakupili ste silno vreme.”

„Ne razumem...”

„Ne razumete?” Blago me je pogledao. „Ako počnete sledećeg meseca, četrdeset dve godine presuđivaćete drugima. Sedećete gore, a drugi će biti dole, slušaćete ih, razgovarati s njima, ponekad im se i osmehnuti, ali ćete na kraju odozgo

odlučivati ko je u pravu a ko nije, ko će moći da sačuva slobodu a ko će je izgubiti. Je li to želite – da četrdeset dve godine sedite gore, četrdeset dve godine delite pravdu? Mislite li da je to dobro za vas?”

Nisam znao šta da kažem. Da, dopadala mi se predstava o tome da ću kao sudija sedeti gore, pravedno postupati s ljudima i pravedno odlučivati o njima. Zašto to ne bih radio četrdeset dve godine?

Sklopio je fasciklu koja je bila pred njim. „Naravno da ćemo vas primiti ako to stvarno želite. Ali ja vas danas neću zaposliti. Dođite sledeće nedelje, zaposliće vas moj naslednik. Ili za godinu i po dana, kad iskoristite prednost koju imate. Ili za pet godina kada svet prava budete videli i odozdo – kao advokat ili kao kriminalistički inspektor.”

Ustao je, ustao sam i ja, zanemio i zbunjen, pa sam ga gledao kako iz ormara vadi mantil i prebacuje ga preko ruke. Potom sam s njim izašao iz sobe, prošao hodnikom, spustio se stepeništem i najzad se našao ispred Ministarstva.

„Osećate li leto u vazduhu? Neće proći mnogo i eto nam toplih dana, blagih večeri i letnjih oluja.” Osmehnuo se. „Nek vam je bog u pomoći.”

Bio sam povređen. Neće me? Onda neću ni ja njih. Postao sam advokat, ne zbog saveta starog gospodina već u inat njemu. Preselio sam se u Frankfurt, zaposlio se u firmi *Karhinger i Kunce*, kancelariji s pet advokata, uz advokaturu sam napisao doktorski rad i posle tri godine postao jedan od partnera. Bio sam najmlađi partner u advokatskim kancelarijama u Frankfurtu i ponosio sam se time. Karhinger i Kunce su bili prijatelji iz škole i sa fakulteta, Kunce nije imao ženu i decu, a Karhinger je bio oženjen ženom s Rajne, prijatnom kao što su ljudi iz tog kraja, i imao sina mojih godina koga je čekao posao u kancelariji, ali se još natezao sa studijama, pa sam mu pomagao da sprema ispite. Srećom, dobro smo se slagali,

i još uvek se dobro slažemo. Danas je i on senior u kancelariji, a ono što mu je nedostajalo na planu pravničke stručnosti nadoknadio je svojim socijalnim veštinama. Obezbedio nam je važne klijente. Njegova je zasluga i to što imamo sedamnaest mladih partnera i trideset osam zaposlenih.

Prvih godina dobijao sam slučajeve koji Karhingera i Kuncea nisu zanimali. Slikar naslikao naručenu sliku, za to bio plaćen, ali dospao u spor sa nalogodavcem – iskusan šef kancelarije je takav predmet, i ne pitajući Karhingera i Kuncea, prosledio meni.

Karl Švind nije došao sam. S njim, koji je bio na početku svojih tridesetih godina, došla je i mlada žena tek zašla u dvadesete, ali dok je on, raščupan i u radničkim pantalonama, bio u skladu s letom 1968, ona je besprekornošću svog izgleda delovala kao tuđinka nespojiva s njim. Kretala se opušteno, hladno me je posmatrala, a kad se slikar ražestio, položila je ruku na njegovu mišicu.

„Ne da mi da snimim sliku.”

„Vi biste...”

„Propao mi je portofolio i moram da napravim nove snimke nekih slika. Pošto znam ko ih je kupio, pozovem kupca, zamolim ga da svratim i fotografišem sliku, i on mi to dozvoli. Većina se i raduje mojoj poseti. Ali on ne. Neće da dođem.”

„Zašto?”

„Ne kaže zašto. Kad sam ga pozvao, spustio je slušalicu, na pismo koje sam mu napisao nije odgovorio.” Mlatio je rukama oko sebe, širio prste i stezao ih u pesnice. Šake su mu bile velike, kao i sve drugo na njemu – stas, lice, oči, nos, usta. „Strašno sam vezan za svoje slike. Jedva preživim to što moram da ih prodam.”

Objasnio sam mu da zakon u načelu dozvoljava slikaru koji želi da načini kopije svog dela da dođe do njega. „Ako za to ima opravdani interes i ako se time ne ugrožava opravdani interes vlasnika. Postoji li nešto što bi vlasnik slike mogao da navede kao opravdani razlog zbog koga vam ne dozvoljava pristup delu?”

Isturivši bradu i stisnuvši usne, odmahnuo je glavom. Kad sam upitno pogledao mladu ženu, ona je s osmehom slegla ramenima. Potom mi je slikar saopštio ime vlasnika slike – Peter Gundlah – i adresu koja je upućivala na elitni kraj na padini Taunusa.

„Kako je stradao portofolio? Nije stvar u tome, razume se, ali ako mogu da objasnim kako...”

Opet me je prekinuo, što sam zamerio sebi, pošto sam tada zamerao sebi kad god bih bio sprečen da se potvrdim onako kako sam od sebe očekivao. „Imao sam saobraćajnu nesreću, i portofolio je izgoreo u kolima.”

„Nadam se...”

„Meni se nije ništa dogodilo. Ali Irena je bila zaglavljena i”, položio je ruku na njenu nogu, „zaradila je opekotinu.”

„Žao mi...”

Odmahnuo je rukom. „Ništa ozbiljno. Odavno je prošlo.”

Napisao sam Gundlahu pismo na koje je odmah odgovorio. Posredi je nesporazum. Naravno da slikar može da svrati i da snimi svoju sliku. Preneo sam Švindu odgovor i smatrao da je stvar okončana.

Kroz nedelju dana Švind se, međutim, opet pojavio. Bio je van sebe.

„Ne dozvoljava vam pristup?”

„Slika je oštećena. Na desnoj nozi. Kao da ju je oprljio upaljačem.”

„On?”

„Da, Gundlah. Dogodilo se, kaže. Ali nije se dogodilo samo od sebe, nego s namerom. Takve stvari mogu da prepoznam.”

„I šta sad hoćete?”

„Šta hoću?” Mlada žena je opet došla s njim i sad mu je opet položila ruku na mišicu. On se uprkos tome drao: „Šta hoću? To je moja slika. Morao sam da je prodam, zato visi kod njega, ali je moja. Hoću da je popravim.”

„Jeste li mu to ponudili?”

„Jesam, ali mi ne da. Njemu, kaže, to malo oštećenje ne smeta. Niti hoće mene u kući, niti dozvoljava da slika izađe iz kuće.”

Cela priča činila mi se pomalo grotesknom, ali kako su me njih dvoje ozbiljno gledali, objasnio sam im ozbiljnim tonom da pravno posmatrano stvar nije jednostavna. Mora da se

ustanovi da li je promenom do koje je došlo slika pretrpela štetu, i da li ta šteta ugrožava interese autora, no interesi autora mogu se štititi samo ako je oštećeno delo izloženo na uvid većem krugu ljudi: ukoliko delo ostaje unutar privatnog poseda, vlasnik s njim može da radi šta hoće. „Mogu ponovo da pišem Gundlahu i navedem ove i one pravne argumente, ali ako dospemo pred sud, izgledi nam nisu sjajni. Šta je zapravo na slici?”

„Žena koja silazi niz stepenice.” Osvrnuo se po kancelariji. „Slika je velika. Vidite ona vrata? E pa, još veća.”

„Neka određena žena?”

„Njegova...” , u glasu mu se javio prkos. „Njegova bivša žena.”